

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 10.

Sambata 24. Martiu

1862.

Petitiunea deputatiunei romane.

Maiestatea Ta c. r. Apostolica ! Dómné preaindurate !

Urmandu impulsului simtieminteloru desceptate in noi din convictiune religiósá si considerandu urgent'a provocare indreptata catra noi din partea conationaliloru si coreligionariloru nostrii, cutedámu a sta cu tóta veneratiunea inaintea preanaltulu tronu alu Maiestatii Tale c. r. Apostolice si a ne rogá cu genunchii plecati pentru reasiediarea in starea de mai nainte a ierarhiei nóstre besericesci, suprimate in fapta prin fatalitatea timpuriloru si mesurile politice.

Inainte de tóte ne simtimu indatorati a observa si a declara cu tóta umilitatea, ca noi prin acésta rugaminte a nóstra, precumu arata si formularea ei de mai susu, nici în cerculu besericeii nóstre generale ori locale, nici in statu nu ceremu vreo puse-tiune nóua si ne avuta pana acumu, ci dorimu a recastigá numai o positiune, ce din privintie politico-administrative de unu indelungatu siru de ani in fapta ni s'a luat, dar' ni se cuvine dupa dreptate din vechime.

Motivele acestei preaumilite rogari a nóstre sunt urmatórele :

1) Cá se castigamu o puse-tiune regulata cano-nica in beserie'a si patri'a nóstra cá crestini de re-legiunea resariténa acea puse-tiune, ce ordinióra, si anume din timpurile cele mai vechi, amu avutu si numai in veaculu alu 18. amu pierdut in urm'a si-STEMEI de persecutiune bisericésca de pe atunci ;

2) cá se documentamu Maiestatii Tale c. r A-postolice de nou, ca noi pierderea constitutiunei nó-stre canonice bisericesci inca si astadi, dupa 170 ani, o simtimu din adunculu inimei si ca acea dorere s'au alinatu, pentruca relele provenitórie de acolo

sunt neseatóre, rapidune linistea sufletulu si a consciintiei ;

3) cá noi romanii de beserie'a orientala fácia cu coreligonarii nostrii serbi sa castigamu o puse-tiune regulata amesurata canóneloru besericesci ;

4) cá noi pe temeulu puse-tiunei, ce o vá do-bendi religiunea nóstra dupa dreptulu de statu, se ne impartasimu de aceleasi drepturi si libertati, in a caroru posesiune asigurata se afla neconturbati core-ligiunarii nostrii serbi pe temeulu privilegieloru ce-loru date lor.

5) cá se ne potemu bucur'a nu numai de liber-tatea aceea individuala in conseiintia si cultu, dupa carea ne sta'n voia, a ne tiené ori a nu ne tiené de religiunea nóstra strabuna, — ei si de libertatea co-muna in statu, cu dreptulu adeca de a organisa, ad-ministra si conduce cu autonomia afacerile biseri-cesci si scolare in spiritulu canoaneloru besericesci sub't o supravegiare regulata prin lege din partea statulu ; in care privintia de altmintea cumu mai ser-batóresce decliamu aici, ca prin recastigarea ve-chiei nóstre a dministratiuni besericesci unimea sfin-tei, ecu menicei si apostolescei nóstre beserici si a dogmeloru ei fácia cu ceialalti frati de credintia ai nostrii fara deosebire de natiunalitate, si asia si fá-cia cu coreligiunarii serbi si cu erarchi'a lor, nu voimu nici a o stricá, nici a o slabi, din contra do-rimu in intielesulu institutiuniloru bisericesci o puse-tiune coordinata, mitropoliei Carlovitiane ;

6) cá se ne eliberamu de apasarea decreteloru de curte din 9. si 30. Octobre 1783 si a celui din 8. Decembre 1786, prin care se renduira urmatórele : „Privilegiile natiunei neunite transilvane nici de catu n'au de a ce face unele cu ale natiunei ilirice din

Ungari'a,*) — episcopulu transilvanu dela tóte privilegiele, de care se bucura natiunea ilirica in Ungari'a, va fi eschisu,**) — „Episcopii din Transilvania si Bucovin'a au de a sta sub mitropolitulu din Carlovitiu intocmai cá toti ceialalti episcopi neuniti, afara de acele obiepte, care, amesurate privilegieru ei, se potrivescu numai pentru natiunea ilirica.

Pentru delaturarea acestoru mesuri politice in drasnimu a ne rogá cu atata mai vertosu, caci legea ungarica de tíera din anulu 1791 statoresce libertatea religiunei fara deosebire de natiunile, ce marturisescu credinti'a besericei nóstre si concede neconditiunatu indreptatirea „de a castigá si a stapaniþbunuri si de a portá tóte diregatoriele asemenea celorlalti cetatiani;***)“ ear' articolulu de lege transilvanu 60 din anulu 1791 suna asia: „Religiunea orientala de ritulu grecescu neunitu, carea dupa legile acestei provincii pana acumu fú numerata intre religiunile suferite, prin puterea articolulu de faþia se interesece in liberulu seu exercitiu; †) cu catu mai departe preanaltia Maiestatea Ta in patent'a imperatésca din 31. Dec. 1851 ai procliamatu, ca ori ce bisericu recunoscuta prin lege o vei sustiné si scuti in dreptulu exercitiulu comunu publicu alu religiunei, apoi in autonomic'a administrare a afaceriloru ei, precumu si in posesiunea si usuarea instituteloru, legatelor si fonduriloru ei, si cu catu in sfersitu e cunoscutu in comunu, ca nici o bisericu crestinesca din privinti'a nationalitatii nu face vre'o deosebire intre credintiosii sei, de aceea si fiacare membru alu unei religiunei are asemenea dreptu la tóte darurile si dreptatile bisericesci, ori dupa doctrin'a teologica: „Christosu este capulu, cu care credinciosii cá mem-

*) „Privilegia non unitae nationis transilvanicae iis illyricae nationis in Hungaria penitus uniformanda non esse.“

**) „Episcopus transilvanensis ab omnibus, quibus natio illyrica in Hungaria fruitur privilegiis, exclusus erit.“

***) Acquirendorum et possidendorum bonorum ac gerendorum omnium officiorum ad istar reliquorum regnicularum.

†) „Religio orientalis graeci ritus non unita, quae juxta leges hujus provinciae hactenus inter toleratas religiones recensita fuit, vigore praesentis articuli in libero suo exercitio confirmatur.“

bre ale trupului stau in cea mai intima comunitate cu Dumnedieu si intre sine cá frati.“

Incatu inse preaumilita nóstra rogare conditiunea o modificare a ierarhiei de pana acumu a bisericei nóstre din Austria, noi suntemu patrinsi de acelu adeveru, ca restituirea in starea adminisrarei besericei nóstre esistate pana la anulu 1700, ce o ceremu noi, e o urmare firésca a asiediaminteloru nóstre positive besericesci si a legiloru patriei, precumu si o consecintia naturala a principiiloru moderne de statu, ce le-ai procliamatu Maiestatea Ta pentru tóte popórele si religiunile crescinesci, si ca rogarea nóstra in caus'a acést'a are o bas'a morala, carea, portata de necesitatea regularei canonice a referintieloru nóstre bisericesci, infatisiédfa consciinti'a generala a amenduroru nationalitatiloru, ce se tienu de beseric'a acést'a, despre carea in cei treispredíce ani din urma s'au substernutu regimulu Maiestatii Tale mai multe rogaminti, in urm'a caror'a se 'ntempla apoi, de Maiestatea Ta la preaumilit'a rogaminte a celoru trei consiliari straordinari imperiali de nationalitate romana, a episcopulu Andreiu bar. de Siaguna, Andreiu Mocioni de Foen si Nicolau bar. de Petrino, Te-ai induratu a emite o preanalta resolutiune din 27. Sept. 1860, pentru noi plina de menþaiere, si a dechiara, ca Maiestatea Ta radicarei unei mitropolii pentru romanii bisericei orientale nu esti neaplecatu. —

Teoriile positive, ce privescu la necesari'a regulare a erarhiei nóstre besericesci, se basédia pe urmatórele canóne:

1) Pe canonulu alu 34-ea apostolescu: „Episcopulu fiascecarei natii se cunósca pre celu dantaiu intre ei“ *);

2) pe canonulu alu 6-ea alu soborulu ecumenicu intaiu: „Obiceiurile vechi se se pastredíe“ **);

3) pe canonulu alu 2-ea alu soborulu ecumenicu alu: „Episcopii in besericu afara de diecesa si peste hotarele ei se nu easa, nici se amestece besericele“ ***);

4) pe canonulu alu 8-ea alu soborulu ecume-

*) Episcopus unius cujusque gentis oportet scire, qui in eis est primus.“

**) Antiqui mores servantur“;

***) Episcopi ultra Diaecesim in Ecclesias extra suos terminos ne excedant, nec Ecclesias confundant.

niciu alu treilea : „Drepturile fiacarei provincii, se se pastredie curate si nevatamate, ce le are dela inceputu de multi ani mainainte, dupa obiceiulu, ce lau pastratu din vechime.“ *)

Acestea suntu canónele despre ordinea ierarhica ; éra incatu tiene de punctele de vedere istorice si cele de dreptu de statu, ne luamu indrasneala spre lamuirea lor a ne provocá :

a) La ordinatiunea patriarchului Constantinopolitanu Antonie, din 13. Augustu 1391, prin carea episcopulu din Muncaciu se subordinédia mitropolitului din Ardealu ;

b) la diplomele regiloru : Matia din anulu 1479 si Uladislaw din anulu 1491 si 1494 ;

c) la adeverulu acela, ca noi inca in anulu 1688, candu s'au incorporatu Ardealulu cu Austri'a, si inainte de venirea serbiloru si de infiintierea mitropoliei Carlovitiene, cecece sau intemplatu la anulu 1690, amu avutu mitropolitii nostrii in Ardealu si anume pre Varlaamu, dupa mórtea acestuia din an. 1693 pana in anulu 1697 pre Teofilu, si dela anulu 1698 pana la anulu 1700 pre Atanasie, asia dara, inca sub imperatii Austriei, trei mitropoliti, dintre carii celu din urma au trecut la unire, si noi in urm'a acelei intemplari amu fostu impededati din partea politica de a intregi scaunulu mitropolitanu, fiindca sau credútu, ca crestinii voru urm'a esemplului mitropolitului loru. Dupace inse acést'a nu sau intemplat, sau octroatu, dupa 65 de ani adeca in a. 1765, pentru Ardealu unu episcopu ; éra coreligionarii si conationalii nostrii din Ungari'a si Banatu sau ignoratu cu totul in privinti'a besericésca, lasandulise in trebile loru duhovnicesci, a merge séu a nu merge la episcopii serbesci, carii se asiedfaseru intr'aceea in Aradu, Timisiór'a si Caransiebesiu-Versietiu ; in chipulu acesta fura siliti romanii gr. orientali, ce numera mai multu cá doua milióne, a veni pana la alte timpuri mai fericite sub mitropolí'a din Carlovitiu si episcopatele ei serbesci, care sau infiintiatu pentru abi'a mai multu cá 6—7 sute de mii suflete de nationalitatea serbéscá !

Este asiadara unu adeveru necontestabilu, ca

*) *Unicuique Provinciae pura et inviolata serventur jura, quae ab initio, et multis retro annis habet secundum Consuetudinem, quae jam olim servata est.* —

romanii de religiunea orientála din numitele tíeri se simtu reu si nemultumiti cu starea besericésca, ce li sau croitu, pe calea politica si ca n'au incetatu a se folosi de tóta ocasiunea binevenita pentru recastigarea starei canonice besericesci de mainainte si respective a neprescriptiveloru ei drepturi de autonomia, durere, fara de a fi pututu afla pana acum vreo mengaiere !

Petiti'a nóstra de façia, precumu si acelea, care leamu facutu in cesti 13 ani decurendu trecuti, nu suntu o continuare a petitiiloru in Domnulu adormitiloru nostrii correligionari si connationali.

Noi ne luamu refugiu la prea inaltulu tronulu alu Maiestatiei Tale si acuma, in starea cea stremtorata a besericeii nóstre, cu tóta devotiunea, pentru ca noi credemu tare, ca sub gloriosulu regimu alu Maiestatiei Tale c. r. apostolice, au cadútu stavilele, ce au facutu sute de ani deosebire intre positi'a si drepturile religiuniloru crestine, prin urmare, ca si pentru biserica si natiunea nóstra sar' fi revarsatu o aurora mai suridiatória, in urm'a carei'a vomu veni in starea, cá, in intielesulu citateloru canóne, obiceiurile vechi in beserica se se pastredie, — episcopii streini afara de diecesa si peste hotarale ei se nu easa, nici se amestece bisericile, ci drepturile fiacarei provincii — mitropolii — se se pastredie curate si nevatamate, ce leau avutu dela inceputu si de multi ani, dupa obiceiulu ce sau pastratu din vechime.

Dupace amu descriu fidelu si pe seurtu positi'a nóstra ce amu avutu si o avemu acuma in beserica si statu, ne luamu indraznéla, pentru o coraspundiatóre realizare a acestui dreptu santu alu nostru, a ne rogá prea umilitu :

Se Te induri Maiestate c. r. apostolica prin unu puteracu si gratosu cuventu a radica pedeele, ce stau in cale realizarei mitropoliei nóstre venerabile, noua romaniloru de religí'a orientála — carii numai puçinu cá credinciosii altoru religiuni crescinesi si cá celelalte natiuni din Austri'a, amu datu dovada despre credintia si alipire catra prea inaltulu tronulu — a ne da prea gratosu aceeasi positi'a de dreptu de statu, de carea se bucura crescini celoralte religiuni si natiuni crescinesci, cu atata mai vertosu, ca-ei este in deobscé cunoscutu, ca organulu regimului Maiestatii Tale „Corespondintia Austriaca“ la audírea importantei sciri despre concordatu, au dechiarat u, ca Maiestatea Ta, indata la inceputulu prea

inaltei stăpineri, prin măsuri rezolute ai recunoscutu adevărului celui mare crescinescu, ca beserie'a lui Dumnedieu nu stă sub tutel'a poterilor lumesci. Conformu cu această îndură Te dăra Maiestate c. r. apostolica a concede prea grătosu că noi, că crescini resariteni eliberați de legăturile prin care amu fostu subordinați din partea politică sub ierarhia serbească, cea pentru noi anticanonica, spre realizarea drepturilor noastre autonome ierarhice, cu deosebire și spre alegerea mitropolitului, carele ar' veni apoi a se întări de Maiestatea Ta, se ținemu unu congresu bisericescu, constatatoriu din 40 preoți și 60 onoratori mireni din dieces'a Ardealului, Bucovinei, Aradului și din cele două diecese din Banat, pentru constituirea noastră bisericească, — și a însărcina cu convocarea și conducerea acestui congresu bisericescu pe episcopulu nostru din Ardealu Andreiu bar. de Siaguna, și de alu împoternici, că se pōta face cele de lipsă pentru conscrierea comunităților bisericesci, a sufletelor de naționalitate română, precum și pentru alegerea de deputați din Banat la congresulu acest'a, fiindcă noi în ținutul acest'a nu avem nici unu episcopu propriu.

Problem'a congresului acestuia ar' fi mai de parte :

a) de a formula propozițiile necesarii în prîvinti'a poziției bisericești noastre față cu statulu ;

b) de a se sfătuși despre arondarea episcopatelor, protopopiatelor, parohiilor, monastirilor, despre dotățiunea arhierilor, parohilor și a celuilaltu personalu bisericescu și școlaru, precum și peste totu despre școle — care sunt problem'a cea mai sântă a unei bisericești crescine ;

c) de a se sfătuși asemenea despre organizațiunea internă, ordinea și împărțirea obiectelor, ce privescu la bunurile temporale (temporalia) ;

d) de a compune unu elaboratu în prîvinti'a obiectelor de sub b) și c) și de a face cele de lipsă cu congresulu serbescu pentru comun'a pertractare și definitivă punere în lucrare a obiectelor, ce atîngu amendouă partile.

Noi neamu luat libertate a compune umilită rugărea noastră în modulu mai susu arătatu, pentru că suntemu de acea țare convingere, că spre realizarea unei regulări neîntârđiate a afacerilor noastre bisericesci și școlare numai modulu acesta ar' potē fi legalu și potrivit ; fiindcă într'unu sinodu episcopescu, care, la întielesulu emisului ministerialu din

30. Sept. 1860 ar' fi se se ținea în Carlovitiu. fără conlucrarea representațiunei statului preotiescu și mirenescu, nu se pōte pertractă întrebarea de viața a bisericești noastre, așa cătu se aiba putere de dreptu. Modulu acest'a proiectatu de noi cu atata mai verțosulu ne rugămu se te înduri Maiestate prea grătosulu alu aplacida, că-ți comitentii noștri sunt convinși în cugetulu lor, că ei nici decătu nu ar' potē lua parte la unu congresu bisericescu pentru ei anticanonicu, care ar' fi potē se se ținea pe baza privilegiilor, ce s'au datu fratilor noștri coreligionari serbi.

Îndresnindu a aterne acest'a a noastră prea umilită rugare la treptele prea înaltului tron, alu Maiestatei Tale c. r. apostolice, cu reverința profundă remanemu

Ai Maiestatei Tale c. r. Apostolice

Vien'a 15. Martie 1862.

prea plecați servi și credincioși supuși
Andreiu bar. de Siaguna m. p., episcopu în Ardealu.

Procopiu Ivacicovicu m. p., episcopu în Aradu.
Teofilu Bendela m. p., generalu vicariu și arhimandritu consistorialu în Bucovin'a. Eudociu de Hurmusachi m. p., locțiitoriu de capitanu de țera în Bucovin'a. Nicolau cavaleru de Buchentalu m. p. proprietariu în Bucovin'a. Nicolau cavaleru de Vasilco m. p., proprietariu în Bucovin'a. Andreiu Mocioni de Foenu m. p., proprietariu în Banat. Antoniu Mocioni de Foenu m. p., proprietariu în Banat. Emanuilu Gozdu m. p., împoternicitulu mai multor comune resaritene din comitatulu Crășianului. Filipu Pascu m. p., fiscalu supremu de comitatulu în Lugosiu. Constantinu Udrea m. p., negociatoriu și proprietariu alu c. r. cruci de aur cu corōna pentru merite, în Lugosiu. Vincentiu Babesiu m. p., c. r. secretariu de curte, împoternicitulu comunelor Aradane. Gregoriu Popovicu m. p., notariu la tribunalulu cambialu în Aradu. Ioanu Popazu m. p., protopopu în Brășiovu. Dumitru Moldovanu m. p., consiliariu imperatescu și secretariu de curte r. a Transilvaniei. Nicolau Popea m. p. protocingelu în Ardealu. Servianu Popovicu m. p., c. r. consiliariu de prefectura în disponibilitate din Ardealu.

ISTORIA ARDEALULUI in 1848—49

de K ó v á r i L á s z l o.

Si dreptul istoricu alu romaniloru.

V.

La pagin'a 27 scrie : ca renduieła guberniala a concesu numai adunare preotiesca la Blasiu, si in loculu preotiloru sau adunatu 15000 ómeni, si adunarea preotiesca s'a prefacutu in o adunare de poporu, acestea asertiuni a D. K. L. tóte suntu false : I) pentru ca renduieła guberniala, in puterea careia la Blasiu s'a tenuity adunare nationala in 15. Maiu 1848, nu a fostu pentru sinodu preotiescu cumu crede D. Sa, ci aceea a fostu pentru adunare nationala statatória din preoti, si din mireni cumu pótemu vedé de acolo : a) ca adunarea dela Blasiu nu sau cerutu in trebi preotiesci, nici s'a concesu aceea in caus'a besericiesca, ci s'a concesu in causa nationala politica, cumu arata renduiala guberniala din 17. Aprilie 1848 in carea sau concesu : cá se se póta aduna protopopii romani cu inteliginti'a romana in causa nationala politica ; b) ca-ci episcopii romani de ambe confesiunile in puterea concesiunei guberniale au chiamatu la adunarea la Blasiu pe 15. Maiu protopopii si intelegintii mireni pentru trebi politice nationale, si nu pentru trebi besericiesci, cumu potemu vedé din cerculariulu consistoriulu romanescu dela Sibiu din 1848 Nr. 231 si din cerculariulu episcopulu unitu romanu dela Blasiu din 21. Aprilie 1848 date pentru adunarea dela Blasiu, prin care protopopii, si inteliginti'a romana de ambe confesiunile s'a schiamatu la adunarea nationala politica si nu la sinodu preotiescu ; II) pentru ca protopopii romani chiamati la adunare cumu scimu, din propria nóstra experientia au fostu de față la aceea dinpreun'a cu inteliginti'a romana.

VI.

Totu la pagina 27 asereadia D. K. L. : a) ca romanii dela adunarea dela Blasiu din 15. Maiu 1848 au inceputu a se numi romani ; b) ca aceasta lucrare a romaniloru va causá confusiune mare in istori'a Ardealulu ; c) ca nu ar' fi fostu pentru ce se se numesca romani, ca-ci numele : Oláh si Olasz vin din o radacina, si afinitatea loru si prin nume saru fi esprimat. La asertiunea D. K. L. de sub a) marturisimu : 1) cumca romanii si inainte de adunarea dela Blasiu saunumitu : romani in limb'a s'a cumu

arata traditiunea despre numirea romana conservata intre romani de seeli de ani, cumu ne spunu mai multe documente istorice, anume : Diplom'a imperatului Ferdinandu data lui Nicolau Olah in 1548 in carea se scrie : ca romanii in limb'a sua se numescu romanii. („Hae vero sunt omnes prope modum laudatissimarum gentium origines inter quas Valachi gentiles sui minime postremas habent, ut pote quos ab ipsa rerum domina urbe Roma oriundos constat, unde nunc quoque sua lingua : Romani vocantur“); Kovacich la care (scriptores minores rer. ungar. la pag. 89) se scrie : ca romanii sau numitu pe sine romani (scisne inquit Romane? et an Valachus esset? num Romanus sit? — qui se Romanos nominant.) —

Filstichiu, (in Schediasma valachorum : „non aliud indicat propria valachorum adpellatio, qua ad distinctionem reliquorum concivium semet Romanios adpellitare solent), care dice : la rumanii sau numitu : romani ;

Fassingu, care scrie : ca romanii sau numitu romani. („E veterum enim scriptorum monumentis liquet triginta millia (+0) romanorum colonorum ad has Daciae partes a Trajano deducta ; hinc semet ad huc dum Romanos appellant“); Topeltinu, (origo, et occ. Trans. pag. 51); Ioane Cristophoru Gotterer (in Weltgeschichte pag. 721); Eichorn (in Weltgeschichte tomu 2, p. 514); Tunnmann (über die Geschichte und Sprache der Albaner und Wlachen p. 174), si alti mai multi scriitori demni de credintia inca, carii marturisescu : ca romanii in limb'a sa s'au numitu romani. —

2) Cumca precumu scimu din traditiunea nationala romanii in limb'a romana nici odata nu sau numitu cu nume straine : oláh valach, ci totu deaun'a numai cu numele loru gentile : Rumanu si romanu cu puçina diferentia a litereloru : u si o, care se punu bine una pentru alta, precumu sau pusu si la romanii cei antai, si nu facu nici o mutare esentiale in numele romaniloru (precumu nu face nici o, e si a in numele : Mogeru si Magyaru) dela care s'ar' poté fora' contradicere incheié la o schimbare epocala a numelui romaniloru cum face D. K. L. aserandu in contra adeverulu istoricu nedisputaveru, si inca contradicundusi la pag. 110 unde scrie : ca comitetulu romanu dela Sibiu a inceputu a numi rumanimea : romana.

3) Cumca in limbele ne romane ce e dreptu

romanii nu s'au numitu cu numele lor gentile, ci cu nume strainu, in limb'a germana si latina, Valachu, in cea mageara oláh si in 1848 in adunarea dela Blasiu séu primitu propunerea fostolui vicariu Alexandru Sterca Siolutiu (acumu arhiepiscopu si mitropolitu romanu unitu de Alba-Iulia) de multu dorita, cá romanii se nu se mai numésca cu numele strainu : Oláh si cu Valach in limbele ne-romane, ci se se numésce cu numele seu : romanu, cu care se numesce natiunea pe sine in limb'a s'a, si cu care totu de una s'a numitu pe sine, inse dela aceste giurstaru, ce se restringeu numai la numirea romanilor in limbele ne-rom. nu se póte in genere asera, cum aserésa D. K. L. in contra adevéruului istoricu.

La asertiunea de sub b) din partea mea credu, ca precumu mai de multu prin numirile cele straine, ce sau datu romanilor adeca prin numirea de : Daci, Geti, Bulgari, Mysi, Tribali, Scyte, Pacinaei, Cumani, Vlasi, Vlachi, Valachi, sau facutu confusiuni de totu mari in istori'a patriei nóstre, s'au mestecatu evenimentele istorice prin scriitori, si sau produsu in istoria greutati enorme, care pana in tempulu presente nu se potu desluci cu evidentia ; asia si in viitoriu prin numirele straine, si prin numele Oláh, cu care vré Dumnealui se numésca pe ne-romanii se voru nasce confusiuni si greutati mari in istoria, si din contra sumu convinsu, ca numirea romanilor de : romanu nu va produce nice o confusiune in istoria, ca-ci romanii figurandu si in limb'a s'a, si si in limbele ne-romane sub numele seu propriu gentile : Romanu, istoriculu, mai usioru va cunósce pe romanii dinpreun'a cu faptele lor de catu sub numiri straine, care causase confusiuni, intuneca originea poporeloru, dopa cumu scimu despre scriitorii cei antici si ai evului mediu, si mai alesu despre scriitorii bisantini, carii prin numirile straine date popóreloru au facutu destule confusiuni in istoria. —

La asertiunea de sub c) noi dícemu in contra D. K. L. : a) cumca romanii au avutu ratiuni destule, pentru care ei nu sau numitu in limb'a s'a : Oláh, ci si-au retienutu numele seu gentile : romanu, pentru care au pretinsu, cá si in limbele neromane se se numésca : rmanii, si se nu se numésca : Oláh, nici Valach, b) pentru ca numele romanu Rumaniloru e nume gentile ereditu dela stramosii sei, dela coloniile romane din Dacia Traiana si Aureliana, care nu sau numitu : Oláh nici odata, ci sau numitu : Romani cum putemu documenta din mai multi scriitori demni de

credintia in acestu obiectu anume : din Eutropiuu livru IX unde scrie : ca Aurelianu Imperatu pe romanii scosi din Daci'a ia locatu in Mesi'a ; din Zozomenu livru VII capu 26 pag. 440 unde scrie : ca Hunii pe episcopulu romaniloru dela Dunare din Daci'a i'lu numieau Ddieu romaniloru ; din Procopiu, care in livru de edificie IV capu 5. numesce romanii pe locuitorii din Dacia Aureliana, si din altii, la carii coloniile romane din Daci'a ocuro sub nume de : romanii, b) pentru cá numele romaniloru de : romanu esprima mai bine afinitatea lor cu romanii cei antici, si italieni, (carii sau numitu : romanii si nici odata nu sau numitu oláh) de catu prin numele : oláh, care e nume strainu de parte cá certulu de pamentu de numele originariu alu romaniloru parintiloru nostri, si a carui radaeina e nesecura anca. — c) Pentru ca de s'ar' fi lapedatu romanii de numele lor gentile, si ar' fi primitu in loculu lui numele strainu : oláh dopa cumu voiesce D. K. L., atunci romanii prin astfelu de lucrare imprudenta ar' fi pusu fundamentu multoru confusiuni in istori'a patrii nóstre, ar' fi comisu crima nationala inlaturandu numele seu celu gentile, acelu suveniru legatu cu multe reminiscentii, ce cu limb'a romana intre atatea fatalitati liá remasu dela dulcii lor parinti, ar' fi adusu sub indoiéla originea s'a romana, s'ar' fi aratatu pe sine nedemni de unu nume asia frumosu, cumu e numele : romanu, s'ar' fi batjocuritu ei insusi pe sine, si s'ar' fi facutu de risu chiar' si fratiloru magiari, cari nu se numescu pe sine cu nume strainu.

VII.

La pagin'a 28 D. K. L. serie : a) ea tribuna in campulu libertatii la Blasiu a fostu ornata cu flamure rusesci ; b) ca poporulu romanu a cochetatu cu Rusu pentru aceea, ca grecii neuniti credu de capu religiei lor pe Czarulu rusescu. Asertiunea de sub a) e falsa, pentru ca cumu scimu din propria nóstra esperiinti'a, carii amu fostu de faéia la acésta adunare, si cumu cetimu si din foile publice romanesce din 1848, care au publicatu atunci istori'a adunarii nationale dela Blasiu, la acésta adunare n'au fostu 3 feluri de flamure, ci numai 2 feluri : flamur'a imperatesca, si flamur'a romaniloru nationale, care o au confundatu cu cea rusésca unii pripiti la judecata, carii nu trebuiau se créda, ca la acea adunare faimósa romanii nu si ar' fi facutu flamura nationale, ci rusésca, si apoi din nesciinti'a loru particulara se incheie : ca la Blasiu romanii s'ar' fi folositu cu fla-

mure rusesci (care nici ca s'ar' fi pututu se feri in acea adunare.)

Asertiunea de sub b) care D. K. L. scie Ddieu din ce funtana turbure o mai scóte, se combate prin credintia romanilor neuniti, carii cá si romanii uniti basati pe s. scriptura de capu religiunei, si besericei lorú credu pe Isusu Christosu, care e capu religiunei si besericei crestine cumu serie si s. Pavelu apostolu catra Coloseni capu I, vers. 18 si catra Efeseni capu I, vers. 22, si se comprobésa de falsa prin constitutiunea besericei romane orientale, care de feliu nu cunosce de ~~capu religiunei~~ si besericii sale pe Czarulu rusescu, si care ~~are~~ nici o inventiatura si nici o fapta, din care omu ce mintea senatósá ar' puté deduce: ca romanii neuniti ar' crede de capu religiunei, si besericii lorú pe imperatulu rusescu, dupa acestea adaugu: ca asertu D. K. L. despre cochetarea poporului romanu cu rusii, cáre D. S'a o basasa pe flamur'a rusésca, (ce n'a fostu de feliu la Blasiu), pe credinti'a, ce numai in capu D. K. L. esista, de sine cade, si neavendu de feliu argumente faptice, ci numai vorbe gole, nu póte se facea nici prepusu: ca poporulu romanu, care nu are nici o dependintia dela rusu nici in o privintia, ar' fi cochetatu cu rusii, acarui planuri invaluite in mantea religiunei ameninti'a romanitatea si victoriulu romaniloru. In urm'a ~~fa~~ ~~mentu~~ pe D. K. L.: cumca D. S'a nu trebue se numésca in istori'a Ardealului pe romani neuniti nici pe romanii uniti: greci, pen-truca acestea nu sunt greci, ci suntu romani.

Gavrilu Popu, vicariu.

Bucovin'a, de sub petrele doamnei, 2, Martiu 1862.

Mult stimat domnule redactoriu!

Mai deunadi capetaiu dela un amic de ai mei epistol'a urmatoaria, ce ti-o impartasiesc cu invoierea lui, ca sá aibi búndatea, de a o tipari, ca un document despre starea limbei noastre in cercurile preutiesci, in prea stimat'a-ti Gazeta seu Foaie, afland cu calle ori de trebuintia. Ea suna asiá de'n cuvent in cuvent:

„Frate! In dillele scurse avuram aice in Cernauti nesce desbateri foarte uragioase, in legea fratilor de'n tiar'a rumaneasca, si eata cum deveniram la dansele. Stá in punsul 10 all curespundintiei talle date intr'a 1. Diecemvre seu in dio'a m. Ignat a. t.,

cace nu-mi aduc bine a minte de dio'a dării, cumcá preutesele noastre, amland de copille pe la crescatóri straine, devin de vorbesc uá limba rumaneasca de tot impestritata cu frase si cucuvinte straine. De sí dis'a asta a ta esce forte adeverata in totu cuprinsul ei, totusi se mai afla cáti-va preuti si cáte-va preutese, cari sustin contrariul si dic, cá ea n'ar cuprinde nece mai mult nece mai putin decât nesce inegriri si defaimári purcese de'n reutate.

Audind noi judecata asta si cunoscandu-ti curatiea ta de suflet nu s'a putut sá nu ne petrun-da sí pe noi un resimtiu si uá durere foarte profunda, vedind mai ales la preutii nostri pe lunga un gust si simtiu atát de corupt despre limba-ne si sunetele ei celle armonioase anca sí uá opuseciune si negare atát de tinace a adeverului faptec. Dara, frate, nege manutia aceea de oameni cáat va voi, faptá remane tot fapta si-i cunosci trist'a aevetate indata ce antri intr'uá casa seu strinsura preutiesca cáat de mica.

Noi de'n parte-ne in urm'a desbaterilor noastre ne-am propus serbatoresce si sub jurament strins, cá, dand Dumnedieu sá ajungem timpul casatorii, nu ne vom dá man'a nece uá data in dillele noastre unei copille, carea pe lunga alte insusietáti de laudat nu va avé sí deplina cunoscintia a limbei bunilor si strabunilor nostri, ce o vorbim sí asta-di; ca'ce tu-ti aduci a minte nesmintit de schiamatul istoric: „toarna frate! toarna.“

Si apoi sá fi vediut, amice, ce imbratisiári, ce sarutári fratiesci si intime urmara intre noi, forman-du-se propusul acesta, nu alta, cí riuri de lacrime vedeai curgend pe fati'a fia-carnia, cá i-a fost data a se vedé unit intr'un cuget si intr'un simtiment atát de fiintial pe'ntru pestraciune limbei noastre nacionale.“

Epistol'a nu-i tocm'a toat'a aice, cuprindiend in celle laite numai nesce lucruri cu totul personale.

Deaca ai voi sá judéci dupa amicul meu, cá ~~ce~~ ~~in~~ care stare e cea mai mare parte a junilor, ce ~~ce~~ formara propusul acella, apoi iti spun cá ell esce de'n starea clericala si petrece in timpul de factia in semenariulu diecesan de'n Cernauti. scl.“ —*)

*) Noi mai adaugemu aici nesce

reflesiuni fugitive ortografice, aratandune dorinti'a, de a vedé pe fratii bucovineni, ca se acomodéza — celu puşinu pentru Gazeta — dupa ortografi'a „Asociatiunei pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu,“ care se afla in Fóia Nr. 41—42 din anul 1860 si de care ne

tenemu si noi, cu lasarea accentelor, pentru cari prosodi'a limbei ne da indreptariu regulariu cá si in latin'a, d. e. conjugatiunea I, II, IV au vocala din urma totudeuna lunga, prin urmare semnulu á, í este de prisosu; nu inse si la é in conjug. II. pentruca acesta vine in colisiune cu e alu conjug. III. d. e. a avé (avea e imperfectu), a face; a poté, a tiené, cá se le deosebimu de imperfectulu potea, tiené si de verbele de a III. conjugatiune d. e. a trece; ear pentrusi, di, tí inca avemu regula generala analogica pentru derivatiuni ad. ori ce finale di, si, tí din inmultitulu cuventelor au tonulu tí, di, sí chiaru si in mediulu cuventului si in derivatele de acolo ba si in derivatele dela alte sustantive de asemenea sunetu, petutintindeni isi pastreza tonulu acelasi or' unde se facu derivatiuni din ele d. e. multí: multitu, rotundi: rotunditu, rotunditale, rotundime; rosi: rosietecu, rositu, rositate, rosine. Pana si simplulu sí, fiindu fine, isi pastredia regul'a acést'a; totu asia: prandiu: pranditu; mediu: mediulocu, mediocritate; lancedi, lanceditate; di, dicere; di: diu'a, ear' nu dio'a, ca-ce intramu in paganismu, déca pe Dio, Ddienu fratiloru italieni ilu dediosimu la numirea dilei, candu scriemu dioa in locu de diua, dela diu. Apoi a in finea cuventelor e totudeun'a = z, déca n'are apostrofu or déca e lungu d. e. 'a or á, prin urmare la cá inca e de prisosu semnulu; la cá inse ilu punemu. Intocma nu punemu apostrofulu la nici unu adverbialu: d. e. tocma, careia, atuncia, abia, atata, de a órba, de a pila, pentru ca tóte adverbialele au a in fine lungu, cá si in latin'a. Asia credu eu, ca potemu fi mai consecinti, decatu cum vreau conventionistií codati cu deas'a aplicare a semneloru, caroru le placu pestritieturile si coditiile, cá si piperulu la orientali, si inca aninate de comoditatea de a nu cauta la analogi'a derivatiuniloru si la cantitatea silabeloru, care diace in natur'a limbei; parasiendu pintenii si cornitiile ne mai usiaramu de imbl'ca si intiaparea litereloru, ce prin legal'a si regular'a loru natura nu merita, dicu, nu merita atata tirania, careia romanulu tocma cu legalitatea vrea ai da in capu. Mai sunt anca si alte singuritati, care su duse mane unirei si unificareí ortografiei. (Va urmá.)

LA CORNELI'A BOERESCU.

(Pentru simtiulu de romanana.)

Corneli'a Boerescu! tu fi'a cea fidela,
A bellei Romanie, a scumpei tale mumi
Tresari in bucurie, virtutea-ti imortela
Gasit'a dulce echo, in inimi de Romani!

Si nobilu'ti caracteru si mindra ta bravura,
Sfarmat'a tirani'a, si lantiulu ei de feru!
Virtute! inainte'ti, tiran'a lovitura,
Se sparge, se sfarama si peré de sub ceru!

Corneli'a Boerescu! pe fruntea ta cea juna,
Cununa gloriósa depunu ai tei confrati,
Copila cá si tine e patri'a romana,
Cá tine triumfa-va de sierpii veninati!

Tresalta Romanie! caci fi'a tea iubita
Femeia, te ajuta, nemicii a sdrobi;
Tresalta mendra tíera! caci era fericita
E-a própe pentru tine curendu se va ivi!

Ai dísu brava copila: „Ce vrei se faca-o fata
Ce'n senulu maicei sale a suptu lapte romanu,
Sunt mendra d'a mea ginte! si 'n viétia 'mi niciodata
La taptulu opusu tíerii, nu voiu se me supunu!“

Si eu repetu cu tine „Periti fi ai tradarii,
Caci tristulu vostru seclu . . . adí nu-e, a peritu! . . .
Periti! a vóstre fapte, ce 'n timpulu inpilarii
Erau mai cu putere . . . in ventu s'au risipitu! . . .

In darnu a'ti pune stavili torentului, ce cade,
Sau riului danubiu, elu capulu n'a plecatu,
Sfarama ce 'ntelnesce si furia'i recade
Asupra-va, va 'néca p'unu valu infricosiatu!

Iar tu! juna Cornelia, tu fi'a Romaniei,
Priimesce salutarea a junelui romanu,
Ce-admira eroismu'ti! Si giara tiraniei
Periva ea odata cu totu alu ei domenu!

(Ref.) 22. Februarie

Remu N. Opreanu.